

Feestelijke herdenking van het graafschap Watou

GUILLAUME BIJL (ESTATE)

Kunst als sociaal experiment

Pieter T'Jonck
Gezien op 24 oktober 2026
Extra City kunsthal, Antwerpen

Guillaume Bijl (1946-2025), dat was toch de kunstenaar die kantoren, matrassenwinkels of andere niet-plaatsen reproduceerde in een museumcontext? Of, voor liefhebbers van TAZ, de kunstenaar die kitscherige porseleinen honden verzamelde rond een bronzen standbeeld van de opperhond in het stadspark van Oostende? Zeker! Maar hij maakte ook een toneelstuk. Een slechts, maar het vat zijn werk mooi samen. 'Feestelijke herdenking van het graafschap Watou' (2002) is nu terug te zien in Extra City, Antwerpen, op uitnodiging van directeur Anthony Hudek. De eerste postume tentoonstelling van zijn werk. Elke zaterdag tot het einde van dit jaar. Niet te missen.

04 NOVEMBER 2026

'Feestelijke herdenking van het graafschap Watou' bestaat uit vier delen. Het eerste is een kleine tentoonstelling. Geen tentoonstelling van Bijls werk: de tentoonstelling zelf is het werk. Het toont wat tentoonstellingen doen. Veroorzaken. Willen. Als je Extra City betreedt loop je door een nauwe, stemmig verlichte gang in ouderwets fel groen. Een citaat uit 'Tartuffe' van Molière, in gouden letters, waarschuwt de aandachtige bezoeker al dat hij niets dan ijdel gedaas zal horen. Maar dan kom je in een kleine kamer, even stemmig groen, waar kleine vitrinetafels, een sokkel met stolp en prenten en schilderijen het glorierijke verleden van het onooglijke dorpje Watou, aan de Franse grens, ophemelen, alsof het ooit een plaats van wereldbelang was. Is dit dan gedaas?

Mystificatie

Niemand zou allicht het verband kunnen reconstrueren tussen een gemummificeerde kat, een immens roestig slot met gouden sleutel en een

ouderwets pistool of een waaier, was het niet van de vele opschriften die claimen dat deze objecten getuigen van het bijzondere moment dat Watou een graafschap werd, en het nog uitzonderlijker moment dat Louis XIV zelf er zijn opwachting maakte. Maar net door die opschriften lijkt het allemaal echter dan echt, en verheerlijkt het meteen ons bestaan: ooit waren we groot!

Het is een mystificatie, als zoveel werken van Bijl: het kon waar zijn, het is misschien ook ten dele waar, maar waar deze installatie vooral de vinger op legt is hoe 'Geschiedenis' gefabriceerd en overgeleverd wordt door een slim samenspel van woord en artefact en zo appelleert aan de gretigheid waarmee de bezoeker aan zo'n lokaal historisch museum wil geloven in één groot (nationaal) verhaal. In werkelijkheid ontleende Bijl het gros van die historische relicten van vrienden en kennissen. 24 jaar later haalden die al die spullen weer vol enthousiasme van onder het stof. Dat zegt iets over de manier waarop het werk mensen samenbracht.

Een simulatie van een Breugheliaans feest, en zo meteen ook een pastiche van onze 'volksaard'

En terug samenbrengt. Bij deze tentoonstelling hoort immers ook een gelagzaal én een toneelstuk over het graafschap Watou én een optocht. Net zoals Bijl in 2002 een grote groep mensen overtuigde om in barokke klederdracht een herdenkingsstoet van de grote historische gebeurtenis te houden in Watou, bracht Extra City nu zo'n groep bijeen om te paraderen in de straten rond de Antwerpse kunsthal. Dat blijkt, op een grijze dag, vooral leuk voor de deelnemers zelf, die onderweg een café aandoen.

Hun rol is daarmee echter niet uitgespeeld: ze bepalen ook de *couleur locale* in de gelagzaal/parochiezaal waar even later het toneelstuk opgevoerd wordt. Die zaal is, in deze heropvoering, verbluffend. Bijl maakte het werk in 2002 voor het Poëziefestival van Watou. Dat legt elke keer weer een band tussen poëzie en beeldende kunst. In 2002 was Philippe van Cauteren (SMAK) curator. 'Tabula' was het thema. Bijl nam dat hoogst letterlijk: hij vulde een hele parochiezaal met zware houten tafels en voorzag ze, als in een voorouderlijke herberg, van fruit, brood en bier. Als een simulatie van een Breugheliaans feest, en zo meteen ook een pastiche van onze 'volksaard' – met de grens een paar honderd meter verder.

Simulatie / werkelijkheid
Simulatie en werkelijkheid gingen, bij de opvoering van een kort en hilarisch toneelstukje over de vroegste jaren van het graafschap Watou onontwarbaar in elkaar overlopen, niet in het minst door de (bedoeld) stuntelige acteerprestaties, de naïeve decors (van Pieter Vermeersch!) en de nadrukkelijke guirlandes en gordijnen die de toneellijst vormden. Maar ook doordat 'gewoon' publiek en een select clubje kunstenaars, curatoren en critici dezelfde ruimte deelden.

In Extra City is het er terug allemaal. Het publiek is even divers. Luc Tuymans en Aline Bovy delen de ruimte met 'gewone' mensen. Ze zitten zij aan zij aan de zware tafels, met een half oog op de toneellijst en het decor van een vorstelijke villa die Pieter Vermeersch voor de gelegenheid gewoon opnieuw schilderde. Voor een keer blijkt de voormalige neogotische Dominicanenkerk aan de Provinciestraat waar Extra City onderdak vond een troef. Is het doorgaans een lastige ruimte om iets tentoon te stellen, nu maken zware rode gordijnen tussen

de pilaren die het gewelf van het schip dragen er plots de ideale ruimte van voor deze pastiche van een volks historisch toneel, met de preekstoel als de plek van waaraf Hantrax pseudo-barokke muziek uit zijn keyboard de ruimte in stuurt.

Bijl maakte kunst die de kijker laat denken in plaats van te zeggen wat die kijker moet denken.

Lang duurt het zuurzoete verhaaltje over de gloriedagen van het graafschap niet. Na twee mini-bedrijven, samen zo'n twintig minuten lang, is het afgelopen en is het tijd voor het bier dat personages in époque kostuums rijkelijk laten vloeien. Ernst moet nooit te lang duren, toch? De voorstelling van wat een voorstelling is – want dat is wat Bijl doet – loopt zo door in dit feestelijke moment achteraf. We worden allemaal personages in een fictief spel van herdenking, dat we tegelijk hoogst werkelijk beleven en waarvan we zelfs werkelijk genieten. Want je bent hier toch onder vrienden, al zijn het dan maar vrienden voor de duur van de gebeurtenis(-sen).

Ulrike Lindmayr (Bijls echtgenote) en Nadia Bijl (zijn dochter), curators van deze tentoonstelling, beklemtonen daarom terecht dat je de 'Feestelijke herdenking van het Graafschap Watou' niet los kan zien van zijn sociale dimensie. Het beproeft wat sociabiliteit is. Hoe sociale constructies als 'Geschiedenis' werken. Zonder een zweem van cynisme. Bijl beschuldigt niemand, lacht niemand uit, manipuleert bijna niets dan wat historische data en bewijsstukken. Hij zet in de eerste plaats een situatie op het getouw en ziet wat er gebeurt. Of, preciezer, inviteert ons om mee participerend te observeren wat er gebeurt. Dat er dan een schaterlach kan weerklinken – wat had je gedacht?

Achteraf maakte het me een beetje weemoedig. Dit soort kunst, dit soort scherpzinnige *wittiness*, is steeds zeldzamer. Bijl maakte kunst die de kijker laat denken in plaats van te zeggen wat die kijker moet denken (over de genialiteit van de kunstenaar in de eerste plaats). Hij verenigde mensen in een feest van verwondering over het bizarre sociale exoskelet dat de samenleving is. Hij hoefde die samenleving daarom niet te veranderen. Hij leed niet onder de – even bizarre – gedachte dat kunst de wereld moet redden. Dat moet ze zelf doen.